

Izhaja tedensko.
Poština plačana v gotovini.
Uredništvo: Narodni dom,
Tajništvo Narodno - socijalistične stranke. Telef. št. 77.
Inserati po dogovoru.

NOVA PRAVDA

Posamezna številka stane R 1:50.
Upravništvo: Ljubljana, Gra-
dišče 7, levo. Telefon št. 77.
Naročnina: Mesečno 6 kron.
Glasilo NSS v Jugoslaviji.

Jugoslavija.

Ustava sprejeta.

Ljubljana, dne 1. julija 1921.

Na Vidov dan opoldne se je vršilo v konstituentni glasovanje o sprejetju ustave. Za ustavo je glasovalo 223 poslancev, proti ustavi pa 35 poslancev, 161 poslancev pa je pri glasovanju ni bilo navzočih. S tem je naša ustava sprejeta.

Je to važen trenutek v življenju našega naroda, saj se je s prejetjem ustave postavilo naše ujedinjenje na prave temelje. Kdo bi tega ne bil vesel, kojega srce ne bi utripalo radosti, ko vidi izpolnjene naše najiskrenejše želje.

In vendar. Ne najdemo pravega veselja, temna slutnja nam pravi, da bi moralo biti drugače, da to, kar se je zgodilo ne bode našemu narodu v srečo. Ni nobenega dvoma, da smo mi prvi med prvimi, ki smo za najtesnejše ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev. Vendar je gotovo, da smo ravno mi tisti, ki bi radi videli našo državo močno in srečno.

Zakaj po tem naše veselje ni popolno?

Naše veselje je skaljeno, ker vidimo, ker smo prepričani, da je temelj, ki se je položil, tak, da stavbe ne bode držal. Radi tega smo žalostni, radi tega ne moremo vriskati veselja. Oni, ki so bili na krmilu, oni, ki so nam dali to ustavo, ne ljubijo naše države, oni ljubijo samega sebe, oni ljubijo svoje politično strankarstvo in slična tej ljubezni je sprejeta ustava. Ker ne ljubijo naroda, kakor ga ljubimo mi, ker si ne želijo močne in srečne države, kakor si jo želimo mi, zato je njih delo vredno njihovega mišljenja in ne bode imelo odseva v narodu.

Zdi se nam, da celo pristaši naših vodilnih strank, ne kažejo pravega veselja nad sprejetjem take ustave. Članke, katere so prinesli naši demokratski listi so vodeni, čuti se, da niso pisani s srcem, da jih je narekoval hladen razum, oni razum katerega gonilna sila je računanje. Kako tudi ne, kakor rdeča nit se je vlekla skozi celo razpravo o ustavi — kupčija za glasove.

Toda mi ne obupamo, ker trdno verujemo v srečo našega naroda.

Prepričani smo, da bomo izbojevali našemu narodu vse pravice in zato kličemo vse Slovence, ki so dobre volje, na delo, edino le z delom je mogoče doseči uspehov.

Srbski glasovi o sprejetju ustavi.

Beograjske »Novosti« pišejo: *Ta Vidov dan (dan sprejetja ustave) mesto da bi značil začetak srečnega časa miru in reda, začel ravno temu nasprotno. Šele od danes naprej začnemo težki in ogorčeni boji, boril se bode dan z nočjo, pa šele iz te nove borbe bo prišla za nas svoboda, prišel bo Vidov dan, oni Vidov dan, kateri bi moral biti že danes. Namesto, da bi naš sivi kralj danes ves srečen rekel: Moj trud in moje borbe so kronane z uspehom in sedaj si morem mirno odpočiti, bo vzkliknil: Še ni vse dovršeno. Moj narod še ni svoboden. Nerazsodnost in koristolovstvo ljudi, katerim je poverjena skrb za državo, ki niso dorasli mestom katera zasedajo, niso dorasli ulogi katero hočejo s silo igrati v zgodovini.*

Vsaka beseda, ki bi jo dodali, bi bila izvajanju »Novosti« le v kvar.

Junaški Tone Kristan.

Socijaldemokratski klub je glasoval proti ustavi, pri glasovanju je manjkala Tone Kristan. Je pač težko zameriti se bankam, delavci

pa itak ne bodo zvedeli, si je mislil junak Tone Kristan in korajžno ostal doma. Pri glasovanju se je konstatiralo »nema ga«.

Atentat na prestolonaslednika.

Ko se je peljal regent Aleksander po položitvi prisege na ustavo po ulici, da izvrši pregled čet, je bila vržena s poslopja ministrstva za javna dela, ki se sedaj gradi bomba. Regent je ostal nepoškodovan. Napadalec je menda, tako pravijo, komunist.

Sokolsko slavlje v Osjeku.

Na Vidov dan se je vršilo v Osjeku veliko sokolsko slavlje. Navzočih je bilo nad 8000 Sokolov.

Naša vojna odškodnina.

Pretečeni mesec se je obdržala v Parizu konferenca, katere so se udeležili vsi finančni ministri držav, ki so se bojevale proti Nemčiji. Že lansk leto so se vršili dogovori med posameznimi državami, koliko naj dobi vsaka od odškodnine, ki jo ima plačati Nemčija. Kakor nam poročajo časopisi so se na navedeni seji zjediniile države na vsote, katere imajo dobiti. Tako je pripadlo naši 5:51 % od one odškodnine, ki jo ima plačati Nemčija. To bi bilo 2 1/2 milijarde zlatih nemških mark. Ob enem se je ugotovila tudi razdelitev odškodnine, ki jo imajo plačati Avstrija, Bulgarija in Ogrska, od te odškodnine odpade na našo državo 15 %.

Naša valuta.

Naša država je ena nerazrešljiva uganka. Bogata zemlja, neizmerni podzemeljski zakladi, neprodirni gozdovi, ne preveč zadolžena in kljub temu ne more nikamor. Naš denar nima nobene vrednosti. Valute drugih držav se dvigajo, se popravljajo, le naša valuta vedno pada.

Ta teden nam je javil brzojav, da je naša krona padla na borzi v Curihu na doslej nepoznani najnižji nivo 3:90 centimov in to na dan, ko bi morala biti sprejeta naša ustava. Neprertrgoma so nam trobili naši demokrti, da bode ugled naše države neznansko pridobil, ko bo sprejeta ustava, ki so jo demokrti izdelali. In sedaj vidimo kako izgleda tisti ugled, ki so prerokovali naši demokrti. Naš ugled je padel na ničlo.

Kolikokrat smo mi pisali, da sta nam nasilje in korupcija, ki so jo upejlali demokrti, silno škodili. Nadvse pametni Pašič je rekel, da mu nič ni na tem, ako ostanejo Hrvati in Slovenci izven parlamenta. Tem ljudem ni imponiralo ničesar drugega kakor lastni žepi in dobički. In posledice se že kažejo, grozne posledice. Ako bodo imeli ti ljudje, demokrti in radikali našo državo še nekaj časa v svojih krempljih, potem se je bati najhujšega.

Napad na osobni vlak.

V sredo 22. m. m. so napadli na progi Uskoplje-Zelenika razbojnik osebni vlak. Razbojniki so navallili na progo kamenja in strojevodja, ki je kamenje opazil, je še pravočasno ustavil vlak in tako preprečil večjo nesrečo. Komaj pa se je vlak ustavil so začeli razbojniki, ki so bili v bližini skriti, streljati na vlak. Streljanje je trajalo 50 minut. Potem je napadlo okrog 30 roparjev preplašene potnike ter jih popolnoma oropalo. Vzeli so potnikom ves

denar in vse dragocenosti. Oropali so tudi poštni voz. Pri tej priliki je bilo mnogo oseb in uslužbencev

smrtno nevarno ranjenih in je sprevoznik Heinrich Otto že podlegel ranam in umrl.

Svetovni pregled.

ITALIJA.

Giolittijeva vlada odstopila. Socijalisti in kat. ljudska stranka.

Kar smo mi že davno pisali, se je ta teden zgodilo. Giolittijeva vlada je odstopila. Kakor znano, je razpustil Giolitti laški parlament z namenom, da bodo nove volitve izpadle tako, da bode lahko vladal. Toda Giolitti je obračal, volilci so pa obrnili. In volitve so izpadle ravno tako, kakor si Giolitti ni želel. Takoj po volitvah smo pisali, da bode Giolittijeve slave kmalu konec in danes moremo poročati, da smo imeli prav. Večina italijanskega parlamenta je z Giolittijevo vlado nezadovoljna in tako se je zgodilo, da ga je večina vrgla pri prvi priliki.

Iz Rima poročajo: Zbornica je dovršila adresno debato. Za glasovanje je predložil Turati s tovariši predlog, v katerem izjavlja zbornica, da preide k dnevnemu redu, ker so zbornice in dejanja vlade na polju zunanje, kakor tudi notranje, gospodarske in socialne politike naravnost nasprotne njenemu stališču. Ministrski predsednik Giolitti je odklonil ta predlog in zahteval zaupnico. Glede zunanje politike je bil predlog odklonjen v imenskem glasovanju z 234 glasovi proti 200 glasovom (6 jih ni glasovalo); ostali del predloga je bil z veliko večino z dviganjem rok odklonjen.

Vsled glasovanja v zbornici je sklenila vlada podati ostavko. Vlada je obvestila zbornico in senat o svojem sklepu.

Giolitti ni padel radi zunanje politike Italije, temveč je padel radi notranje politike, ki je bila politika nasilja in socialne krivičnosti. Fašisti so se osnovali pod okriljem Giolittija in nasilni, kakor so fašisti, so bili vsi ukrepi Giolittija. Znano je, kako surovo je nastopil proti stavkujočemu uradništvu. Naši demokrti so ga hvalili kot pametnega državnika, (menda zato ker je nam vzel Primorje) ki zna napraviti red, (našim demokrtom imponira vsak nasilnež) toda Italijani so ga vrgli enostavno skoz vrata.

Giolitti se je hotel držati s tem, da se je približal kat. lj. stranki, toda kakor vse kaže to približevanje ni imelo nobenega uspeha. Pač pa se pojavlja v Italiji nekaj drugega, kar bo za naše razmere novo, pojavlja se namreč zveza med socijalisti in kat. ljudsko stranko. Ta pojav bi ne bil nič novega, nekaj sličnega se pojavlja tudi v Nemčiji, dosedaj le bolj teoretično, zna pa priti v doglednem času do konkretnih slučajev.

Socijalist Turati je govoril 24. m. m. v laškem parlamentu sledeče: »Nova zbornica se nam predstavlja s svojim starim licem. Ojačeni sta se vrnili tisti dve stranki, — socijalistična in ljudska — ki sta najbolje organizirani in ki se čutita danes druga drugu bližji, nego sta si bili preje, ker ju družijo spomin na skupno obrambo.«

Da spoznamo mišljenje italijanskih socijalistov tudi v drugem oziru, poročamo še, da je zaključil Turati, vodja ital. soc., svoj govor z vzklikom »Živela Italija«. Takí so laški socijalisti in sedaj se le lahko vidimo, kako majhen je en slovenski socialni demokrt dr. Korun, ki zagovarja v našem jugoslovanskem parlamentu nemške kapitaliste.

NEMČIJA.

Nemci polagoma priznavajo, da so zakrivil vnebovpijoče krivice.

Bivši državni tajnik zunanjega urada baron Schön, ki je bil ob začetku svetovne vojne nemški posla-

nik v Parizu, je izdal knjigo, v kateri objavlja spomine na pretekli veliki čas. Baron Schön obsoja v tej knjigi jako ostre vkorakanje Nemcev v Belgijo začetkom svetovne vojne. Posiljenje Belgije je bilo ne samo politično in strateško zgrešeno, temveč tudi ukinjenje mednarodnega prava. Posiljenje Belgije je bil hud madež na lasti in pravici, prineslo nam je zaničevanje celega sveta. Postopanje Nemcev v podjarmljenih deželah, je podvojilo sovraštvo proti Nemcem. Polagoma bodo Nemci prišli na to, zakaj da jih je cel svet sovražil.

AVSTRILIJA.

Volitve na Koroškem.

19. m. m. so se vršile na Koroškem državnozbornske in deželnozbornske volitve, katerih so se udeležili tudi koroški Slovenci. Slovenska stranka je dobila pri volitvah skoraj 10.000 glasov. Moramo reči, da so se Slovenci izborni držali. Pri plebiscitu je bilo oddanih sicer 15.000 glasov, toda moramo pomisliti, da je moralo po plebiscitu zapustiti ogromno število Slovencev Koroško, ker so jih Nemci enostavno nagnali. Ako upoštevamo tudi znani nemški teror in izborni nemško agitacijo, potem koroškim Slovincem ne moremo odreči našega globokega spoštovanja. V koroški deželni zbor pri-deta dva slovenska poslanca.

VSTAJA V ŠLEZIJI.

Veselite se nagibajo na stran Poljakov.

Poljska vstaja v Šleziji bode rodila Poljakom dobre uspehe. Poljaki bodo dobili gotovo precej velik del Šlezije, ki so jo s plebiscitom zgubili. Znano je, da je stala Francija od začetka vstaje popolnoma na strani Poljske, med tem ko sta Anglija in Italija nagibali na nemško stran. Francija in Anglija sta si skočili celo malo v lase in je izgledalo, da pojde radi Šlezije francosko-angleško prijateljstvo v franže. V tem navideznem boju med Francijo in Anglijo so igrali naši slovenski časopisi malo čudno vlogo. Niso mogli igrati druge vloge, ker so tako vzgojeni in popolnoma neorijentirani.

Spominjamo se, da so prinašali naši listi članke, ki so sicer simpatizirali s Poljaki, toda v celoti pa so dvomili nad kakim, tudi najmanjšim uspehom. Je to odsev slovenske hlapčevske duše, ki se boji vsakega malo smelega poleta. In taka je tudi naša usoda. Intrigirat in brate sovražiti še znamo, toda za idealne polete pa smo nezmožni.

Bilo je jasno, da Anglija ne bode zapustila Francije in boj kateri se je bil radi Šlezije med francoskim in angleškim ministrskim predsednikom, je bil le navidezen. Anglija Francije ne bo zapustila, ker rabi Anglija Francijo, rekli bi skoraj bolj, kakor Francija Anglijo. In danes vidimo, da se Anglija že približuje francoskemu naziranju v poljskem vprašanju in tudi Italiji ne preostaja ničesar drugega kakor približanje francoskemu stališču.

Nemške čete takozvani »Deutscher Selbstschutz« so dobile nalog, da morajo do 5. julija zapustiti sporno ozemlje, medtem pa dobiva Korfanty tajne nasvete od francoskega poveljnika generala Le Rond. Poljakom je predla že huda in Francozi so se zbal, da bi Nemci Poljakov ne vrgli preko meje. Radi tega je ukrenila Francija vse potrebno, da se odpravi nemški »Selbstschutz«

iz Šlezije. Interesantno je tudi, da bode odpoklicala Italija svoje do sedanjosti čete iz Šlezije, ker so tam preveč prijazne Nemcem in jih bo nadomestila s četami iz južne Tirolske. Torej s četami, ki bodo nastopale z Nemci vse prej, samo ne prijazno.

RUSIJA.

Nova vojska.

Čudne vesti prihajajo iz sovjetske Rusije. Pretečeni teden je nas iznenadila vest, da se nahaja Rusija v vojnem stanju z Grčijo in Japonsko. Kolikor je posneti iz kratkobesednih brzojav, je napovedala Rusiji vojno Grčija, medtem ko je Rusija napovedala vojno Japonski. Ako so vesti, ki jih je nam prinesel brzojav, da je Grčija napovedala Rusiji vojno, resnične, potem stojimo gotovo pred važnimi dogodki. Kajti ni misliti, da bi napravila Grčija to na lastno roko. Grke bijejo že Turki dovolj, kaj si bode reva napovedala še drugo sovražstvo. Grčija je delala tukaj čisto gotovo po nalogu antante, saj so antantini interesi bolj v nevarnosti ali ravno tako v nevarnosti kakor grški interesi. Medtem, ko ne pomeni Grčija antanti ničesar, pomenita antanti precej Turčija in Rusija. Grška pojde prva v boj, antanta pa bo stala ob strani ter v danem trenutku sama udarila.

Napoved vojne od strani Rusije Japonski pa je posledica dogovora med Anglijo in Japonsko, po katerem je dobila Japonska prosto roko proti Rusiji. Na podlagi tega dogovora so začeli delati Japonci na Daljnem vzhodu proti Rusiji precejšnje sitnosti. Podpirali so protirevolucionarje ter sami posegali v boje. S tem, da je Rusija napovedala Japonski vojno si je najbrž sama najbolj škodovala. Sovjetska Rusija špekulira pri tem čisto gotovo na revolucionarni pokret na Kitajskem in morda celo na Japonskem. Toda kakor stvari danes stojijo, ni upati, da bi izbruhnila na Japonskem kaka revolucija, mogoče je, da se zna na Kitajskem kaj zgoditi, toda antantina diplomacija bo že znala nahujskati Kitajce tako, da se bodo sami med seboj pobijali, in tako potem kaka kitajska revolucija ne pride v poštev za druge države. Boljševiki so se začeli tepsti z nevarnim sovražnikom in njih krivda bo, ako pride slovanska zemlja pod oblast rumenega plemena.

Sploh so pa postali boljševiki zelo bojevit. Te dni se vrši v Mo-

skvi tretji kongres tretje internacionale. Na tem kongresu je govoril sedanjí predsednik Sinovjev, da se pripravljajo za bližnjo bodočnost velika ofenziva. Trockij zopet je povedal, da bode boj hud in zelo krvav, tudi žene se bodo bojevale.

Čudno je vsekako, da govorijo boljševiki o sami krvi in vojskah, med tem ko so prej vojsko tako sovražili.

AMERIKA.

Bogastvo Amerike. Gospodarske krize.

Amerika je danes čisto gotovo najbogatejša država. Ima vsega dovolj, ima takorekoč vsega v izobilju. In kljub temu opazujemo, da Amerika ni obvarovana gospodarskih kriz, da imamo v Ameriki iste gospodarske bolezni kakor pri nas v Evropi.

Nezaposlenost delavnega ljudstva se širi z neverjetno naglico. Danes je v Ameriki nad 3 milijone delavcev brez dela. Amerika pridela in producira več kakor sama rabi in je radi tega primorana, da izvažajo svoje produkte. Ker pa je ameriški denar polnovreden in je razlika med vrednostjo evropskega in ameriškega denarja na škodo evropskega denarja naravnost velikanska, ne more Evropa v Ameriki ničesar kupiti.

Tako morajo potem zapirati tovarne obrate, ker nimajo odjemalcev. Ta beraška Evropa dela Ameriki veliko preglavic. Amerika bi rada pomagala Evropi zopet na noge, seveda bi to mogla uspešno le s posojili in sicer le z dolgotrajnimi posojili. In kljub temu Amerika ne stori ničesar, temveč zavezuje trdo svoje denarne žaklje. To pa radi tega, ker Amerikanci Evropi in njenim narodom ničesar ne zaupajo. Razmere v Evropi so tako razdrpane, da živ krst ne ve kaj vse še zna priti čez to ubogo zaslepljeno Evropo. In Amerikanci se bojijo, da bi ne izbruhnila lepega dne kaka vseevropska revolucija in tako uničila vsa eventualna ameriška posojila. Brez ameriške pomoči zopet si Evropa ne bode mogla pomagati ne tako, ne drugače. Nova revolucija bi uničila Evropo le še bolj kakor je že uničena. Najboljši vzgled imamo pač v Rusiji.

Človeštvu ne bode pomagalo ničesar drugega, kakor da se spametuje ter z delom duha in rok popravi kar je zagrešilo. Najlepša revolucija nam ne bode dala ne kruha, ne drugih potrebščin ako ne bomo delali tako, kakor se spodobi ljudem.

ponoči v sami srajci, je postal od premožnega gospoda, čez noč »berač«. V začetku so se ti nesrečneži brez domov, v zaledju mirno in v obilici živečemu ljudstvu smilili, ali vsled dolgotrajne vojne, so se jih privadili in njihovo srce do le-tih, vsled vedno večje pohlepnosti po bogastvu, je postalo tako kruto in neusmiljeno, da so jih začeli prezirati in sovražiti. — Beseda begunec je postala psovka, ki ima skoro isto zmisel, kakor v zasedenem ozemlju od Italijanov nasproti Slovincem toli rado uporabljena beseda »sciavo«, t. j. suženj. Po preobratu so se skoro vsi ti begunci vrnili na svoje, četudi porušene domove.

Ko so Italijani zasedli Primorje, je začela njihova uprava slovensko ljudstvo preganjati, zlasti inteligenco za prazen nič zapirati in internirati, tako da je bilo mnogo teh prisiljenih zapustiti svojo rodno grudo in iskati si zavetja v bratski slobodni Jugoslaviji. Tako je nastala druga vrsta beguncev.

Nič boljše kakor prvim — vojnim beguncem, se godi drugim. — Kljub temu, da so Primorci, kakor jih drugi nazivajo, najzavednejši del slovenskega naroda, jih smatrajo za vsiljive in ob vsaki priliki pozivljajo naj gredo nazaj od koder so prišli.

Zlasti za časa volitev se je pokazala ta mržnja do Primorcev v pravi luči. Primorci, ki ljubijo Jugoslavijo, v kateri jim za enkrat ni dano, da bi v celoti živeli, so takoj obsodili tisto koruptno postopanje strank, ki so tirale to državo v gotovo propast in so stopili po večini v čisto — neomadeževano in narodno NSS. Demokratska stranka je bila vsled svojega, najbolj koruptnega delovanja največ prizadeta. Posamezni, bolj zagrizeni pristaši te stranke, kažejo sedaj ob vsaki priliki svojo mržnjo v vsej svoji nagoti. Če le morejo zabavljajo čez begunce in na ta način vlijejo vsakokrat po čašico pelina v njihovo že itak grenko življenje. — Če bi kak priprosti kmetič v svoji nevednosti rekel žaljivko je to oprostljivo ali ako inteligent z doktorskim naslovom z namenom tako govori, da begunca, ki se nahaja v njegovi bližini razžali, je vsega obsojanja vredno. — Naloga osvoboditi vse zaslužnjene brate izpod tujčevega jarma ne bo še tako hitro izvršena. Dokler trdi odvetnik, da begunec — uradnik pred sodiščem ni verodostojen, ker je begunec in kot tak ne sme pred sodiščem pričati, kakor tudi dokler drugi odvetnik žali vse Primorce z besedami »*ptuj Vas bode vse begunce*« in pri tem pljune na tla, dotlej ni pričakovati od njih niti najmanjše pomoči za osvobojenje in odrešenje domovine. Na ta način se ne bode pri ljudstvu vzgojila ljubezen do neodrešenih bratov, temveč sovražstvo do njih. To naj si zapomnijo vsi begunci, ki so mogoče dosedaj

simpatizirali z demokrati, ker oba odvetnika, ki sta izrekla gorinavedene besede sta pristaša JDS. — Ljubi demokrati, če ste se hoteli na vsak način iznebiti beguncev, bi bili takoj od začetka pustili oblast zmožnejšim — nekorumpiranim ljudem, tako da ne bi prišlo do rapalske pogodbe in bi se bili gotovo vsi z veseljem vrnili domov, ker tudi mi se čutimo vsled takega postopanja prave tuje.

Naj bode končano, s priporočilom ptujskim dvem odvetnikom zlasti g. dr. Š., da v bodoče brzda svoj jezik, da ne izreče vse kar misli. —

Na podlagi § 19. tisk. zak. prosim, da uvrstite v *prihodnji številki Vašega lista na istem mestu in z istimi črkami, kakor je izšel Vaš članek* »Volilec Ptuja« v Vašem listu dne 4. junija 1921 št. 21 začenši in končujoč pri besedah »Pri sv. Vidu« — do — elementov sledeči popravek:

Ni res, da bi se jaz pri sv. Vidu p. Ptuja za časa vojne naselil, ampak res je da sem bil med vojno tja dodeljen kot ruski vjetnik.

Ni res, da bi jaz bil zagrizen Nemec, res pa je, da sem po narodnosti in mišljenju »Poljak«.

Ni res, da sem doma iz — »rajha«, ampak res je, da sem doma iz Lodca in poljski državljani.

Ni res, da bi jaz kedaj rovaril proti državi ali še lepo naprej nemočno proti državi hujskal, res pa je, da simpatiziram z državo SHS in da nisem nikoli izustil protidržavne besede.

Moja obsodba temelji na popolni mistifikaciji oblasti ter je obnova postopanja v teku.

S spoštovanjem

Oton Pilc.

Ptuj. Mestna uprava, dobro gospodarstvo. Po prevratu so gospodarji v Mestni hiši najeli pri različnih bankah 2 in pol milijona posojila. Na tekočih računih je dolga tri četrtilijona, na obrestih pa je nateklo 1 milijon. Dolg je bil najet v aprovizacijske namene. Toda v to svrhu se je najetega denarja malo porabilo. Pač pa so krili s tem dolgom večnoma tekoče račune, kajti porabljeni so od najete svote za izplačevanje delavcev, uradništva in kar še, po 40.000 ali 60.000 kakor jim je kazalo. Sedaj pa hočejo za sanacijo omenjenega dolga najeti zopet milijonsko posojilo. Danes je denar drag. 12½% banke zahtevajo. Pa računajmo! Ako pa se dolg ne krije, za sežjeje banke dohodke mestnih hiš. Edini aktivni podjetji v mestni upravi sta klavnica in žaga. Žal, da je žaga majhna, ter ne zadošča potrebam.

Nemški hujskači. Ptujski Kasimir, Berbalk, Deutschbauer, Mahalka in dr. Blanke stikajo, koder gredo in stoji svoje pangermanske glave, ter kujejo naklepe, ki menda niso ne nam, ne naši državi v dobro.

Slovenija.

»Begunci.«

Ptuj, dne 28. junija 1921.

Ta beseda nešteto krat izrečena, je bila pred vojno jako redko v uporabi, skoro nepoznana. Šele, ko so se po napovedbi vojne od strani Italije, vozili nesrečni Primorci v ži-

vinskih vagonih v različna taborišča v zaledju, je radovedno ljudstvo vpraševalo od kod prihajajo ti ljudje. — Takrat se je začela izgovarjati beseda »begunci«.

Marsikateri teh nesrečnežev, ki je moral bežati pred sovražnikom

Po svetu.

Človek, ki deli denar. Tudi to je mogoče v današnjem času. Seveda je več takih, ki skušajo na vse mogoče načine izvreči iz ljudi denar, kakor na pr. čestiti gospodje verižniki, pa tudi bolj »nobel« gospodje se kaj radi bavijo s tem delom. Vendar pa je rodil današnji čas tudi človeka, ki razdeljuje denar. Vsekako vrlo prijeten človek. Žalibog, da je dosedaj samo osamljen in jako daleč od nas. Ta izvenredno simpatični človek živi v Berlinu. Po poklicu je šofer. Pred nekaj časom se je vozil po berlinskih ulicah in delil bankovce na desno in levo. Policiji, ki je bila do sedaj navajena, da ljudje denar sicer kradejo ne pa delijo, se je zdela stvar čudna. Ustavila je avtomobil in čudni mož se je moral legitimirati. Doglalo se je, da je mož zadel »veliki los« in tako prišel do denarja.

Nihče mi ne more prepovedati, da zapravljam svoj denar kakor hočem, se je odrezal zanimivi človek, in je dalje delil tisočake.

Škoda, da je Berlin tako daleč.

V Ameriki bodo ženske, ki kadijo, kaznovali. Zakonodajstvo v Ameriki se

bavi s predlogom, ki ne zahteva nič manj kakor to, da se odvadijo ženske kadenju. Ta predlog je stavil v ameriškem parlamentu poslanec Peter Johnson ter je pri tej priliki povedal, kak slab utis napravijo na javnost žene, ki kadijo. Žena, ki kadi, se da edino primerjati s »šnopsarjem«, je rekel Peter Johnson. Ženske, ki kadijo, postanejo sitne in nervozne. Kadenje žensk je vzrok mnogim nesrečnim zakonem. Predlog zahteva, da se kaznuje žensko, katero se je zasačilo pri kadenju, z 20 dolarji. V slučaju, da se jo zasači vdrugeč, pa s kaznijo 100 dolarjev. Ako bi kadila ženska v kakem javnem lokalu, se kaznuje tudi posestnik tega lokala. Da, da, Amerikanci so energični.

Več ladij ukradenih. Ameriška admiraliteta naznanja začudenemu svetu, da so njej ukradli v Atlantskem oceanu preko noči več poštnih parnikov. To je gotovo najzanimivejša tatvina, ki se je kdaj izvedla. Ameriška admiraliteta obljublja najditelju parnikov vsoto, ki je tako visoka, da nam vočigled naše slabe valute kar sapa zastaja.

Stvar je zanimiva, ker kaže, da je znatnost tatov tako napredovala, da znajo vse ukrasti.

Kronanje romunskega kralja. Koncem septembra t. l. se bode vršilo v Alba Julija na Sedmograškem slovesno kronanje romunske kraljevske dvojice. Alba Julija je malo mestece, ki ima samo zgodovinski pomen. Tam je prebival Mihael Doboi, ki je prvi ujedinil vse Romune in v mestecu Alba Julija se je izvršilo leta 1919 tudi ujedinjenje Sedmograške z Romunijo. V svrhu kronanja se bode zgradila veličastna cerkev, ki bo stala deset milijonov lejov. Svečanosti se bodo vršile z velikanskim razkošjem in je vlada v to svrhu dovolila že 120 milijonov lejov. Angleški časopisi, ki so prinesli to novico, so vprašali, kako si more revna in zadolžena Romunija kaj takega dovoliti?

224 milijonov škode vsled povodnji. Poročali smo že o velikanski povodnji v Bosni, ki je porušila več vasi in uničila poljske pridelke po mnogih krajih. Po dosedanjih vesteh se ceni škoda, ki jo je povzročila povodenj, na približno 224 milijonov kron. Obenem pa prihajajo še vedno vesti o velikem deževju in tudi snegu v Bosni. Tudi v Srbiji je zapadel sneg na Kopaoniku.

Vipavski:

Iz berila za odrasle.

Na prvem mestu hoče hitro biti vsak, a to je dobro, da do istega ni en sam korak.

Kdor se najbolj masti, ta zahteva največ časti.

Uspeh korita: Okrogel trebušček, lica zalita.

Ljudje nas takrat najhitreje razžalijo, če našo nevednost in naše slabe lastnosti razgalijo.

Kdor malo preveč dohodkov ima, njegova žena te hitro za cunje izda.

Bratstvo, enakost in prostost, bodo prišla, ko bo ljudem minula njih norost.

Človek laže, kakor mu kaže.

Glava nemške hidre se dviga radi naše popustljivosti, ki ni na mestu. Ker pa omenjena petorica ni dovolj brihtna, iznajdljiva in močna, se ji pridružita še dva, to sta en stotnik in drogerist. Kako prijetno je jesti jugoslovanski kruh, še bolj prijetna pa je zavest, da so tu stran meje polni želodci, onstran pa sestradani. Hvala za skrb Jugoslavije, da sede Nemci, pardon, Alpski Nemci, pri polnih skledah, zahvala pa je obrekovanje, blatenje in hujskanje. Opozorjamo oblast, da ima pazno oko na omenjene gosode!

Ptujski List javka v številki od 12. junija, da so gledališke predstave slabo obiskane. Čudno se nam zdi, da je začel javkati še le sedaj. Mi smo že dolgo opazovali, kako zelo ponehava zanimanje za predstave mariborskih igralcev; saj to je stara navada Ptujčanov. Skraja vse plamti, da, kar gori za kako prireditelje. Toda skoro, ko opazijo, da je treba tu in tam kake žrtve, bodi si v komodnosti ali tudi morda gmotne, no pa je švignil mrzel curek v zubeli gorečnosti in niti iskrice ni ostalo.

Prav pravi dopis, da je gledališče vzgojno sredstvo, toda žal, da to sredstvo niti naša inteligenca ne upošteva. Gledališče so večinoma posečali eni in isti. Prav čestokrat smo pogrešali ravno denarnih mogotcev, ki jih šteje tudi Ptuj precej, četudi so, ker so v provinci bolj sramežljivi. Priprostega ljudstva skoro ni bilo in se ne čudimo.

Dopis omenja zmerne cene. Mi bi pa ravno pri cenah imeli pripomniti to, kar smo že opetovano pribili. Lože imajo vse iste cene, a vendar niso vse istovredne. Najboljši loži pri uhodu sta zaseženi po okrajnem glavarstvu in mestnem županstvu; najboljše loži sta toraj brezplačni. Lože pri odru so manjvredne, a stanje toliko, ko one pri brezplačnih ložah. Po našem mnenju to ni demokratsko. Ko so se sklepale pogodbe med upravo mariborskega gledališča in ptujskim konzorcijem, toraj ne z od vlade potrjenim ednim koncesioniranim upravičencem, dramatičnim društvom za Ptuj, in ravnateljstvom Južne železnice, se je železničarjem dovolil popust 25% pri cenah za sedeže. Pri pogajanjih se je to fiksiralo, a konsorcij je pozabil na dane obljube, ter je črtal onih 25%. To tudi ni bilo demokratsko, a tudi ne tako, da bi privabilo občinstvo v gledališče. Nadalje pa je gledališče res potrebno popravila. Kamor se pogleda je nesnaga. Umazane so stene, umazane so lože, cunje vise raz naslonov lož. Prahu vse polno, po kotih in stropih pa vise pajčevine, nevestina pisma. V parterju so stoli potrti, tako, da tisti, ki je plačal polnovredno ceno za sedež, prav težko uravna svojega rojstva kosti na njih. Mestna uprava je podobna hišnemu gospodarju, ki pobira najemnino, a popravlja pa na svoji hiši ničesar. Ako toraj hočete, da se bo hram Talije zopet napolnil, poskrbite, da dobi notranjost njegova drugo lice, uravnajte pa tudi cene tako, da bodo res demokratske, držite dano besedo, in ne odričajte edinih upravičencev do gledališča v brezdelje.

Zibika. Pri zadnjih volitvah dne 28. nov. l. l. se je agitiralo od volilca do volilca. Agitatorji raznih organizacij so si prizadevali pridobiti čim več glasov za svoje kandidate ter so se pri tem posluževali tudi nesramnih laži. Najbolj so se odlikovali pri tem delu klerikalci, demokrati in samostojneži. In res smo šli tem nepoštenim ljudem na limanice in smo volili ljudi, ki se za nas revnejše sloje prokleto malo brigajo. Obetali so nam vse, sedaj nam pa delijo revščino. Največji škodljivci za nas revnejše sloje so pa samostojneži. Cene umetno dvigajo svojim pridelkom, a kako oni plačujejo delo? Vsak berač je danes na boljšem kakor pošten delavec, ki mora od 9. ure do pozne noči delati za borih 2—4 krone na dan. S tem pa naj skrbimo za otroke šolarje, za zvezke in druge šolske potrebščine,

kje je obleka, obuvalo in potrebna hrana. To da misliti. Izmed vseh izvoljenih poslancev se nam zdita najboljše gg. Deržič in Brandner. Le škoda, da se je tukaj tako malo glasovalo za Narodno socialno stranko. Sicer so se začele oči odpirati ljudem, in bomo pri prihodnjih volitvah vedeli komu bomo dali svoje glasove. Zibčani vsi v organizacijo Narodne socialne stranke. **Zibčan.**

Tedenske novice.

Kmetijski pouk po deželi. Poverjenstvo za kmetijstvo priredi na podlagi došlih prošelj sledeča predavanja tekom meseca julija in sicer: 1. V nedeljo, dne 10. julija v Braslovčah (predava ravnatelj Belle o kmetijstvu), v St. Jurju ob Taboru (instr. M. Zupanc o živinoreji), v Starem trgu pri Slov. gradu (vet. Peršuh o živinoreji), v Mali Nedelji (instr. Jos. Zupanc o vinogradništvu) in v Zabnici pri Škofji Loki (predava višji živinorejski nadzornik ing. Zidanšek o živinoreji). 2. V nedeljo, dne 17. julija: zjutraj v Sromljah in popoldne v Stari vasi na Bizelskem (predava višji vinarski nadzornik Skalický o vinogradništvu in kletarstvu), v Čermošnjah (predava višji živinorejski nadzornik ing. Zidanšek o živinoreji), v Gotovljah pri Celju in v Mengšu (predava kmet. svetnik Rohman o travništvu in pridelovanju krme).

Kmetijski pouk na osnovnih šolah. S prihodnjim šolskim letom se uvede v višjih šolskih letih vseh osnovnih šol Slovenije obvezen kmetijsko-prirodoslovski pouk za dečke. Posebno se bo gojilo sadjarstvo in vrtnarstvo. Za nadzornika teh strok sta imenovana ravnatelj Črnagoj in nadučitelj Andrej Škulj.

Kako bomo v bodoče štel? S prihodnjim šolskim letom se uvede v vseh šolah jugoslovanski način štetja. Dosedaj smo štel po nemškem načinu: ena in dvajset, tri in sedemdeset itd., v bodoče pa: dvajset ena, sedemdeset tri. Tako štetje je pristnejše in za začetni pouk tudi lažje.

Kranj se poveča. Deželna vlada je dovolila, da se veliki deli občine Stražišče priključijo mestni občini Kranj. Mestna občina mora zato plačati občini Stražišče 100.000 K kot odškodnino za zmanjšano davčno moč.

V Mladiki v Ptuj so razpisana sledeča mesta: 2 nadzorovalnih dam v internatu, mesto bolnišne strelnice in v Dijaškem domu mesto oskrbnice. — Ponudbe s pričevali in plačilnimi pogoji do 15. julija 1921 (prehrana in stanovanje sta v zavodu prosta).

Priklopitev občine Rožengruna okolihu poštne urada Sv. Ana v Slov. goricah. S 1. julijem t. l. se izloči občina Rožengrund, politični okraj Maribor iz okolihu poštne urada Zgornji cmurek ter priklopi okolihu poštne urada Sv. Ana v Slovenskih goricah.

Smrtna nesreča v Kamniških planinah. Pretekli terek se je zgodila na steni zloglasnega Turškega žleba smrtna nesreča. Ponesrečil se je mlad turist in zelo drzen plezalec dijak Karel Tauzher. V ponedeljek sta se napotila omenjeni in dijak Vladimir Kajzelj, sin g. prokurista ljubljanske kreditne banke, čez kamniško sedlo na Okrešelj, kjer sta v plan. kočii pustila živeža za več dni. Nameravala sta kljub svarilu nekaterih starejših članov preplezati severno steno Skute in Ojstrice. Preje pa sta nameravala več krajših tur za vajo. In na steni nad Turškim žlebom jih je doletela nesreča. Tauzher je padel pri plezanju v prepad, Kajzelj pa je prišel z ranami na rokah ob 6. zvečer na Okrešelj ter nam naznanil nesrečo. Obema je bil kot dobrima turistoma vsak kotiček v Kamniških planinah znan. Pred kratkim sta preplezala Zeleniške Spice, Greben z Rinke na Skuto (tu se je ponesrečil pred leti dijak Petrič), Brinškov kamin in greben na planjavo. Lotiti sta se hotela tudi sev. vzh. grebena Kočne, od držnega podjetja ju je odvrglo slabo vreme. Včeraj se je za ponesrečencem napotila rešilna ekspedicija »Skale« kljub temu, da se je včeraj širila vest, da so našli Tauzherja še živega. Vest se ne smatra za točno. Tauzher je bil zelo navdušen in drzen turist in smučar.

Težka nesreča. V soboto dopoldne — 25. junija — je bila na državnem kolodvoru v Šiški med preizkušnjo starega desinfekcijskega aparata velika smrtna nesreča. Vsled parne prenapetosti je počil kotel in so vrata priletela vodji monter-

jev Jakobu Lukmanu s tako močjo v glavo, da je bil na mestu mrtve. Navzoča komisija je ostala skoro nepoškodovana, samo dr. Tičar je dobil lahke kontuzije, ko ga je bil zračni pritisk vrgel na tla.

Mož zabodel svojo ženo iz ljubosumnosti. Vratar v artiljerijski vojašnici v Ljubljani Alojzij Tomažin, rojen 1896 v Zlebih v novomeškem okraju — invalid — se je dalje časa prepiral s svojo ženo, na katero je bil jako ljubosumen. Neznosen je postal možakar, ko se mu je rodilo zadnje dete, kateremu ni hotel priznati očetovstva, dasi je mati vedno in odločno trdila, da je on oče. Ljubosumnost ga je tirala tako daleč, da je sklenil prijeti ženo ostro in v slučaju, da mu nezvestoba prizna, odpustiti in se z njo poravnati, nasprotno pa, ako mu nadalje taji, njo in sebe ušmrtiti. Ta sklep je tudi deloma izvršil. Dne 24. m. m. je šel na kolodvor, kjer prodajajo dalmatinski krošnjari nože in druge drobnarije, in ker tam ni nikogar dobil, k Staremu Tišlerju v Kolodvorski ulici v Ljubljani, kjer je kupil 3 dm dolg, močan, oster kuhinjski nož. Vrnil se je domov in povabil ženo na sprehod. Obiskala sta dve gostilni, kjer sta se dobro zabavala in bila med seboj jako ljubezniva. Na prostoru med gostilno „Na Zeleni trati“ na Vodovodni cesti in predrom pod železniško progo pa je izvršil mož dvojen zločin. Sam pove, da sta ležala z ženo v travi, kjer jo je on prosil in rotil, da naj mu prizna nezvestobo, da se poravnata in pričneta novo življenje. Žena mu je dosledno tajila. 13 krat je nameril nož na njena prsa in ga odmaknil, končno pa jo je razključen z vso silo zabodel v leva prsa. Žena je obležala na mestu mrtva. Nato je hotel zabosti še samega sebe. Ni pa mu uspelo in se je le težko rnil na prsih. Odpeljali so ga v bolnico, ženo pa v mrtvašnico. Pri njem so dobili tudi poslovilno pismo, v katerem pove, zakaj je storil zločin, prosi oprostčenja in želi veselo življenje vsem preostalim.

Surovi pretepi. V gostilni Antona Gale v Grosupljah so se stepli pijani fantje. Pretepli so tovariša Karla Omahna s kamni tako težko, da so ga morali prepeljati v ljubljansko bolnico. — Na Podrečju pri Kranju pa je napadel posestnik Jakob Mohorič svojega tovariša Josipa Rozmana z nožem. Zabodel ga je zavrtno v hrbet in ga težko rnil. Tudi Rozmana so pripeljali v bolnico.

Nesreča ali kaj? Viktor Baloh, doma iz Most pri Zirovnici, je zgorel 19. junija t. l. v nekih svislih na potoški planini. Rajni je imel pri sebi baje večjo vsoto denarja. Imel pa je to napako, da je rad žganje pil. Zato se ne ve, če ni mogoče v pijanosti sam po nesreči zažgal, ali pa kdo drugi, kateremu je dišal njegov denar.

Pretep na plesu. V ljubljansko bolnico so pripeljali iz Gornjevasi hlapca Antona Lapajneto. Zabodel ga je med plesom v Ambrožičevi gostilni vsled ljubosumnosti njegov tovariš v levo roko.

Ponesrečen voznik. Na cesti pri Grahovem se je splašil konj voznika Al. Oblaka nekega avtomobila, dasi je ta počasi in previdno vozil, in prekučil voz čez 2 m globok jarek v potok. Voznik in 12letna hčerka Ema Oblak sta se sicer rešila, dobila pa sta težke poškodbe. Voz je popolnoma razbit in konj ubit.

Cestni rop. Na cesti pri Prelogu so napadli trije nepoznani roparji posestnika Antona Mencingerja. Ukrali so mu 440 K denarja, bilježno knjižico, žepni nož in 5 m blaga za moško obleko.

Za pravice javnih nameščencev.

(Govor poslanca tov. Ivana Deržiča v konstituenti.)

Gospodje narodni poslanci! Stara poslovnica se glasi, da se gospodarstvo sodi po gospodarstvu v državi; pod gospodarjem države razumem jaz one, ki jih je izvolil narod in poslal sem, da to državo vodijo: to je narodna skupščina.

Oddelek VII., ki je v razpravi, govori o sestavi in pravicah te narodne skupščine, katera bodi vrhovno vodstvo jugoslovanskega naroda in ki naj izdela vse one zakone, ki so potrebni, da se bo mogel jugoslovanski narod krepko razvijati in da bo ta jugoslovanski narod res postal to, kar mi vsi želimo. Posamezni govorniki, zlasti iz opozicijskih strank, so se pritoževali, da je večina te ustavotvorne skupščine nekako prešla molče preko vseh predlogov in amandamentov, ki so jih stavili.

Dovolite mi, gospodje, da se jaz v imenu jugoslovanskih narodnih socialstov ozrem samo na one člene tega od-

delka, s katerimi se narodni socialisti nikakor ne moremo strinjati. Predvsem je tukaj člen 70., v katerem ste dali volilno pravico vsem moškim od 21. leta dalje, kjer ste pa rekli v zadnjem odstavku: „Zakon če rešiti i o ženskom pravu glasa.“ Predgovornik Jugoslovanskega kluba je naglašal, da je bila ženska volilna pravica za občinske volitve v Sloveniji že rešena s takozvano uredbo, ki so jo podpisali vsi takratni ministri in regent. Toda prihodnja vlada, ki je nastopila, je to pravo uničila; zastopnik Jugoslovanskega kluba se je pritoževal, da noče ta vladna večina, ki obstoji danes v ustavotvorni skupščini, ničesar vedeti o ženski volilni pravici. Jaz mu do gotove mere pritrdim. Na drugi strani mu pa moram očitati, da ne govori odkritosrčno — kajti mi čisto dobro vemo, zakaj je takrat vlada hotela napraviti neko posebno izjemo za Slovenijo. Hotela je namreč s tem privoščiti eni stranki do absolutne večine za gotovo število let. Če se je danes ta zastopnik tako ogreval za žensko volilno pravico, dvomim, da bi bilo to prišlo iz načelnih razlogov; merodajni so bili v prvi vrsti strankarski nameni.

Pa tudi med moškimi imamo po dolobah naše ustave sodržavljane, ki niso enakovredni državljani z ozirom na druge moške. Člen 73. nekako javno demonstrira in javno zahteva pot razvoju, ki ga hočejo gotovi ljudje imeti za našo državo. Ta člen 73. je kratkoma ogromni masi javnih nameščencev odredel pasivno volilno pravico. Ta stvar se sploh ni motivirala, ampak gospod minister za konstituento se je blagovolil izraziti v ustavnem odboru, da o 73. členu sploh ni več debate. V tem 73. členu ste dekretirali, da ne morejo kandidirati za državne poslance policijski, finanjski in gozdarski uradniki ter uradniki pri agrarni reformi. Ostalim uradnikom ste sicer dali pasivno volilno pravico, toda ne v njihovem okrožju, ne v področju njihove teritorialne pristojnosti, ampak v tujem okrožju. Tukaj se vidi, kakor sem že poudarjal, namen kako hočete Vi v tej novi državi vladati. Gospodje narodni poslanci! Jaz bi Vas opozoril na eno. Vsaka država, ki se hoče razvijati pravilnim putem, mora skrbeti, da je oni aparat, ki je neobhodno potreben za ta razvoj, da je upravni aparat te države na solidnih tleh. Predpogoj vsakemu razvoju je, da je uprava poštena in pravična vsem. Upravo imajo v rokah upravni organi, to je javni nameščenci. Če imate Vi na položajih javnih nameščencev ljudi, ki vedo, da so kulji vladajočih strank in da nimajo vseh državljanov pravic, kakor drugi državljani, potem, gospodje, ne morete pričakovati, da bo državna uprava res poštena in solidna, ampak v državi bo vladala korupcija, ki bo državo v doglednem času upropastila.

Jaz se čudim, da so se našli v tej ustavotvorni skupščini narodni poslanci, ki so po svojem poklicu javni nameščenci, pa so mirne duše kot člani večinskih strank pristali na to, da se javni nameščenci deklarirajo kot manj vredni državljani v državi. Gospodje! Ali se niste nič naučili iz zgodovine? Ali ne veste, zakaj se je zlasti srbski del našega naroda rešil turškega jarma? Turčija je propadla, ker je imela korumpirano uradništvo, ki je bilo odvisno od vsakratne klike, ki je imela vlado v rokah. In zakaj je propadla Rusija? Zaradi tega, ker je imela korumpirano uradništvo. Takrat v letih 1915 in 1916, ko je ruski vojak bil Madžara in Nemca na galiških in ruskopoljskih frontah, takrat je odredel v ozadju upravni aparat, ker je bil korumpiran, in kri ruskega vojaka je tekla v potokih in potokih zaradi korupcije upravnega aparata.

Gospodje! Če hočete tudi v naši državi priti do tega, da bo upravni aparat korumpiran in da bo uradnik in sploh državni nameščenec te ali one panoge popolnoma odvisen od vladajoče klike, potem ste Vi s tem zadali že v ustavi smrtni udarec gospodarskemu razvoju in sploh vsemu razvoju naše države. Jaz bi Vam v podkrepitev navedel samo nekaj slučajev, ki so jako drastični in ki se ponavljajo v naši državi pri vseh upravnih enotah. Dovolite mi, da Vam kot železničar povem samo par primerov, ki karakterizirajo smer našega notranjega gospodarstva v državi. Žal mi je, da moram tukaj pri tem oddelku govoriti o tem. Hotel sem o tej stvari govoriti pri interpelaciji; toda ker gospodje, ki sprejmejo čast ministra, sprejmejo to samo pro forma, da reprezentirajo, dolžnosti pa sploh nikakor ne izvršujejo, ker jih kot strankarji nočejo poznati, potem, gospodje, je moja dolžnost, da Vam tu pri posameznih oddelkih povem, kje leži vzrok nezadovoljstva v naši državi, kje leži vzrok, da smo v teku dveh let in pol tako daleč prišli. Temu so krivi strankarji, ki smatrajo uradnika za navadnega kuljaka, ki ne sme imeti svojega prepričanja, ampak se mora ravnati po prepričanju človeka, ki je slučajno minister.

Imamo slučaj iz zadnjega časa, da je minister v ostavki, katera ni bila sprejeta, namreč minister saobračaja, smatral za potrebno, da takrat, ko se je preselil iz poljedelskega ministrstva, ni vzel s seboj samo svojega klobuka in aktov, ampak je vzel s seboj tudi načelnika splošnega oddelka, da je vzel s seboj osebnega tajnika in služabnika, seveda tudi svoj novi avtomobil.

Imamo slučaj, kjer vidimo, da se postavlja na eminentno strokovno važno mesto v ministarstvu saobračaja gotov srenjski pisar in vsi mogoči drugi pisarji, zato, ker so ti pisarji kulji in zastopniki one stranke, ki ji pripada gospod minister, da pa železničarji s 15, 16 in 20 službenimi leti in z vsemi izpiti podajajo ostavke in

hodijo okoli drugih ministrov iz drugih strank, da jih ti zopet sprejmejo v državno službo.

Gospodje! To hočete Vi nadaljevati tudi v bodoče; zato v 75. členu javne nameščenice deklarirate kot manjvredne ljudi, ki ne smejo imeti svojega prepričanja in ki se morajo ravnati po prepričanju onega gospoda šefa in ministra, ki ima slučajno dotični resor v svojih rokah. To je žalostna epizoda iz dve in pol letnega skupnega življenja troimenega naroda v naši državi, ki nam je prinesla to, česar smo se vsi bali: prinesla nam je separatizem ne samo v Belgradu, ampak tudi v Macedoniji, v Sloveniji, na Hrvaškem, v Dalmaciji, sploh povsod. Vzrok temu separatizmu je to, da so gospodje ministri spravljali svoje prijatelje, znanee in zlahtno na mesta državnih funkcionarjev, za katera dotični niso bili sposobni, in sicer samo zaradi tega, da so zadovoljili svoje stranke.

Ce pa je javni nameščenec proti temu demonstriral, se niso priznavali zakoni, ampak z naredbo — če ni šlo drugače, celo z naredbo celokupnega ministrskega sveta — in s podpisom prestolonaslednika regenta so si gotovi strankarski ministri pomagali, da so javnega nameščenca direktno oropali vseh državljskih pravic.

Tukaj imamo zopet primer iz sedanjosti. Dne 7. ali 8. junija je izšla nova naredba o ustroju ministrstva saobračaja, ki govori o neki takozvani generalni direkciji državnih železnic v naši državi, o oblastnih direkcijah, o direkciji rečne plovbe, o direkciji pomorske plovbe in o direkciji gradnje. Ta naredba je vrgla vse postoječe zakone v koš. Se obstajajo tozadevni zakoni, in sicer obstoji prejšnji srbski zakon o ureditvi direkcije državnih železnic, obstoji tozadevni prejšnji ogrski zakon, še obstoji avstrijski zakon in še obstoji bosenski zakon. Prva vlada po ujedinjenju je svedčano izjavila — to je svedčano izjavil tudi naš prestolonaslednik regent Aleksander — da se bodo obstoječi zakoni tako dolgo spoštovali, dokler se ne nadomestijo z novimi zakoni.

Toda kaj se je zgodilo? Ti zakoni so se spoštovali samo takrat, kadar je bilo to prav dotični stranki, ki je bila na vladi, oziroma stranki, ki je imela dotični resor v svojih rokah. Če pa dotični stranki to ni bilo po volji, se je zakon kratkotalo z naredbo ovrge in se je to proglasilo za državno potrebo. Taka državna potreba je tudi takozvana generalna direkcija državnih železnic, ker se smatrajo gotovi gospodje za od Boga poklicane, da dobijo jako visoke naslove zato, da upropaščajo narodno bogastvo naše države in naše zemlje. Oni so kratkotalo potom uredbe, ki jo je dal izdelati gospod minister saobračaja in za katero je dobil podpis prestolonaslednika regenta, izbrisali vse pravice jugoslovanskih železničarjev. Vrhovna oblast je takozvani železniški odbor pri generalni direkciji, ki odloča o vseh stvareh brez ozira na desno in levo. Uslužbenec — bodisi uradnik ali kake druge kategorije — sploh nima nobene pravice; on se mora diktatu tega odbora kratkotalo pokoriti. To ste Vi vnesli v ustavo v 73. členu. Vi ste s tem indirektno honorirali delo takih gospodov ministrov in ste v ustavi deklarirali javne nameščenice za kulije, ki imajo samo dolžnosti, ki pa nimajo nikakih državljskih pravic.

Neobhodno potrebno je, da imamo v bodoči narodni skupščini ljudi, ki poznajo vse panoge gospodarske uprave in sploh notranjo upravo naše države. Gospodje! Jaz sem za svojo osebo prepričan, da so najboljše poznavalci državne uprave oni, ki poznajo to upravo res od vsega početka in ki so sami pri tej upravi delali. Gospodje! Če bo narodna skupščina sestavljena v pretežni večini iz takozvanih prostih stanov, kateri o notranji državni upravi nimajo nikakega pojma, ampak jo poznajo samo od zunaj, potem jaz dvomim, da bo ta bodoča narodna skupščina delala res pravilno in gospodarsko za našo državo.

Vi ste pa uradnikom dostop v narodno skupščino onemogočili in jaz, gospodje, bi Vas opozoril na eno. Če ste že deklarirali javnega nameščenca za brezpravnega, da ne sme imeti pasivne volilne pravice, in če motivirate to svoje stališče s tem, da je to neobhodno potrebno zaradi tega, da se zatira korupcija, potem, gospodje, jaz ne vem, zakaj niste Vi določili tukaj tudi glede takozvanih prostih stanov, da se takrat ne smejo baviti s svojim privatnim poslom, kadar so poslanci. Meni se zdi za državno gospodarstvo bolj nevaren na primer zastopnik odvetnikov ali bankirjev, ki ima kot tak celo okrožje v svojih rokah, kot pa javen nameščenec; če tak človek postane poslanec, terorizira direktno ne samo eno okrožje, ampak morebiti kar celo pokrajino.

Meni se tukaj zdi, da pri tej točki ni bila merodajna nikaka logika, ampak da so se gotovi zastopniki večinskih strank nekako prilagodili zastopnikom naših jugoslovanskih kmetov, kateri vidijo v uradniku svojega najhujšega sovražnika. Toda jaz mislim, da ni tako izvenlo iz govora načelnika Zemljoradniškega kluba, da bi se on za svoj klub in za jugoslovansko kmetstvo ljudstvo bal uradništva. Jaz sem prepričan, da mora jugoslovanski kmet priznavati, in deloma to tudi že priznava, da je neobhodno potrebno, da mora imeti dotičnik, ki vrši funkcije v dobrobiti javnosti, v dobrobiti celokupnosti in v dobrobiti države, da mora imeti tisti, ki ima državno upravo v svojih rokah, rayno iste pravice, kakor vsak drugi državljan. To mora biti naše stališče, ako hočemo, da uredimo našo državo dobro in

solidno, ako hočemo, da bomo imeli soliden upravni aparat, ki bo delal strogo po zakonu in ki bo neodvisen ne samo gospodarsko ampak tudi duševno, to je politično. Radi tega je neobhodno potrebno, da se javnim nameščencem kakor vsem drugim državljanom moškega spola prizna tudi pasivna volilna pravica. Jaz apeliram na gospode iz centra, apeliram predvsem na one ožje tovariše javne nameščenice: uradnike, poduradnike in pripadnike drugih kategorij, ki so kot poslanci v teh strankah. Jaz jih vprašam: kako boste Vi proti svojim tovarišem javnim nameščencem zagovarjali to deklaracijo ustavotvorne skupščine, da so jugoslovanski javni nameščenice neke vrste neutrum ali nevem kak izraz naj rabim, da oni niso nič, da imajo samo dolžnosti, toda nikakih pravic.

Ce torej člen 73 priča o nedoslednosti ustavnega odbora, dosega ta nedoslednost svoj višek v IV. odstavku imenovanega člena. Mi smo izvedeli iz neke uredbe — če se ne motim iz l. 1919 — da se je v naši jugoslovanski državi kreirala nova kategorija javnih nameščenic: to so takozvani ministri na razpoloženju. Mi naglašamo, da ne priznavamo plemstva, da hočemo biti popolnoma demokratični — potem pa sprejmete v 73. členu tisto krasno naredbo ministrskega sveta, kjer je kreirala nova species jugoslovanskih ljudi: to so gospodje ministri na razpoloženju.

Meni se tako čudno zdi, da se je naša večina v ustavnem odboru, da se sploh najde kak narodni poslanec, ki pristane na to, da imamo neke nadljude v naši državi, takozvane ministre na razpoloženju. Kaj je pravzaprav to? Ko je bil svojčas pri nas v Sloveniji boj in debata o podelitvi mesta upravitelja bivšega Friderikovega fidejkomisnega posestva, se je eden izmed vodilnih listov vladajoče stranke izrazil, da so ministri na razpoloženju, ki bodo neka posebna species, ki bodo vlekli gotove denarje za gotovo delo, katero je ta species izvršila takrat, ko je bila aktivna. In, prijatelji, bodimo odkritosrečni: mi imamo danes ministre na razpoloženju, ki so kot aktivni ministri naredili tej naši državi milijardo škodo in ki spadajo pred sodišče, ne pa, da dobivajo honorar v obliki dinarjev kot ministri na razpoloženju. Če hočete v ustavi garantirati, da imate na eni strani javne nameščenice kot kulije vladajočih strank, na drugi strani pa gotovo species nadljude in ministrov na razpoloženju, potem ste si, gospodje, dali jako slabo izpričevalo, in jaz ne vem, kaj Vam bo rekla inteligenca, ki pride za Vami. (Poslanec Brandner: »To je mogoče samo v Jugoslaviji!«)

Ko je moj tovariš stavil vprašanje na g. ministra predsednika, kaj je z naredbo, ki je bila, če se ne motim meseca septembra 1920 predložena začasemu narodnemu predstavništvu in v kateri je ministrski svet kratkotalo določil posamezne kategorije ministrov na razpoloženju in v kateri je tudi določil gotovo število dinarjev, katero bodo ti ljudje prejeli za to, da so bili par tednov, par mesecev ministri, kjer so, kakor sem že poprej omenil, napravili državi milijardo in milijardo škodo, je gospod finančni minister odgovoril, da je ta uredba še v veljavi in da se dotične vsote izplačujejo. Jaz poznam poslanca-ministre na razpoloženju, ki niso hoteli priseči kot novoizvoljeni poslanci, ki so pa lepo spravili v žep denar kot ministri na razpoloženju.

Vzdržujem se nadaljnje kritike o tem, vendar bi pa poudaril, da je neobhodno potrebno, da se ustavotvorna skupščina, oziroma vladna večina v zadnji uri zave svoje dolžnosti in da pomete s tem 73. členom. Če bode ta člen obveljal v tej obliki, kakor ga je ustavni odbor sprejel, potem nočem biti sicer prerok, ampak zapomnite si eno: Javni nameščenici vseh kategorij se bodo postavili proti onim ustavotvorcem, ki so jih deklarirali za manj vredne ljudi. Tega javni nameščenici niso zaslužili. Niso bile poprej toliko znane razmere v kraljevini Srbiji, toda prepričan sem, da so srbijanski javni nameščenici vršili napram narodu svojo dolžnost. Opozorjam pa narodne poslance od »preko«, in ti mi bodo pritrdili, da so bili javni nameščenici brez razlike strank in kategorije pri nas v Sloveniji, na Hrvaškem, v Slavoniji, v Bosni in drugod pionirji narodne kulture med jugoslovanskim narodom, da so ti javni nameščenici najhujše trpeli pod madžarskim in nemškim sistemom, da so bili hujše preganjani nego vsi prosti stanov in da je imela celokupna hrvaška in slovenska inteligenca največ opore v hrvaških in slovenskih javnih nameščencih. Danes se pa ti javni nameščenici deklarirajo kot manjvredni ljudje. (Ugovori posl. Valerijana Pribečevića: »Nije istina, da se deklarirajo kao manj vredni.«) To je resnica, g. Valerijane Pribečević! Vi ste duhovnik: duhovniki se ne deklarirajo kot manjvredni ljudje. Kot taki se deklarirajo samo javni nameščenici. A čisto gotovo je, da bo tako pravoslavna, kakor katoliška in mohamedanska cerkev našla pota, da bo prepričala, da bi se tudi duhovniki namestili kot državni nameščenici.

Opozorjam Vas pa še na nekaj. Vem, da bo završalo po celi državi, ko bodo javni nameščenici, zlasti naši hrvaški in slovenski javni nameščenici, izvedeli, kako jim je danes ustavotvorna skupščina nagradila za vse ono delo, katero so storili za ujedinjenje jugoslovanskega naroda. (Ugovori v centru.) Jaz vem, da je težko zagovarjati Vaše stališče; zato je bolje, da ne delate medklicev. Kajti ustavotvorna skupščina, katera na eni strani popolnoma diskvalificira javne nameščenice, na drugi strani pa preko zakonov direktno v ustavi natura (naprti) ministre na razpoloženju, ta ustavotvorna skupščina ne ve, kaj dela.

Žal mi je, da sem moral te stvari spraviti tukaj pred javnost; žal mi je tudi, da se ni našel noben član vladne večine, ki bi tukaj javno nastopil proti stališču g. ministra za konstituantu, ki v ustavnem odboru sploh ni dal govoriti o tem členu. Če sem se javil k besedi, da govorim tukaj samo k temu paragrafu, sem to storil radi tega, ker sem globoko prepričan, da bo ta paragraf neseča za našo državno upravo. Poudarjal sem že, da je predpogoj zdrave in solidne uprave v vsaki državi, ako je dotični, ki ima upravo v rokah, res neodvisen, ne pa odvisen od gotovih strank in gotovih ljudi. In če mi Vi rečete, da se bo službena pragmatika rešila potom zakona, in da bo ta službena pragmatika garantirala pravico, katerih minister ne bo smel ignorirati, potem Vas opozorjam samo na slučaje in primere, ki se dogajajo pri nas.

Gospodje iz večine veste, da obstoji »ukazni komitet ministra«, ki ima odločati glede premestitve gotovih uradnikov. Po volitvah v ustavotvorno skupščino je bilo zlasti v radikalnem časopisju polno očitanih g. ministru policije Draškoviću, da je kot minister policije tako razmestil razne srenjske načelnike po Srbiji in Macedoniji, da so na ta način pridobili demokrati kakih 20 mandatov. (Ugovori: »To je otročje!«) To ni prav nič otročje, ampak dokaze za te trditve ste lahko brali meseci in meseci v vseh radikalnih časopisih. Na drugi strani se pa da ta ukazni komitet lahko obiti. Mi imamo tozadevno krasen in klasičen primer pri naših jugoslovanskih železnicah. Tukaj je to specialitetno zopet napravil oni minister v ostavki, ki pa danes v ostavki reprezentira našo državo v Parizu. Slo se je za načelnika saobračajne inspekcije v Skoplju. V celi Srbiji postoji poleg direkcije v Beogradu samo edina saobračajna inspekcija, ki je od Beograda 400 km oddaljena, to je saobračajna inspekcija v Skoplju. Ker minister saobračaja ni mogel dotičnega načelnika prestaviti, ker bi morala njegova premostitev priti pred ukazni komitet, je kratkotalo z ukazom strokovno uklinil saobračajno inspekcijo. Tako je z enim udarcem ubil dve muhi. In, gospodje, proti temu ni ne zakonu in ne pritožbe; politik na položaju ministra je obenem tudi najvišja strokovna species za stroko, o kateri nima niti pojma.

Gospodje! Tako se dajo zakoni in službena pragmatika obiti kadarkoli to minister hoče, če je to v korist gotovi stranki in gotovemu ministru. Tukaj ne pomaga noben pisan zakon. Prepričan sem, da ne pomaga niti noben narodni poslanik iz prostih stanov. Tukaj pomaga samo oni poslanec, ki je aktivno delal v dotični stroki in ki ima pravico, da tudi lahko kandidira in potem bje one ljudi, ki uvajajo korupcijo v upravo. Če ste rekli, da javni nameščenici ne smejo kandidirati v svojem teritorialnem področju, ste s tem kratkotalo odvzeli celokupnemu slovenskemu uradništvu pasivno volilno pravico. Jaz sem prepričan, da bo

zmagala pri nas treznost in preudarnost in da bo tvorila Slovenija samo eno okrožje. Potem ne bo mogel slovenski javni nameščenec, če hoče postati poslanec in se boriti legalnim putem proti korupciji, ki je že upeljana, v Sloveniji kandidirati. Kam naj gre potem? Ali naj gre v Macedonijo? Macedonci ga bodo napodili. Ali naj gre v Bosno?

Zato bi jaz, gospodje, še enkrat apeliral zlasti na one, ki ste javni nameščenici, da naj večina v zadnjem trenutku ta paragraf korigira. (Poslanec Milan Pribečević: »Niko neče v Macedonijo: ni Srbi, ni Hrvati, ni Slovenci.«) Gospodje! Naši ljudje so se tudi javili na službo v Macedonijo; toda pod pogoji, katere je postavila radikalno-demokratska vlada, ne morejo iti doli. Dokler boste dopuščali, da so gledališki igralci načelniki železniških postaj, dokler bodo strokovni inženirji s 15. in 20. leti službe hodili okoli drugih ministrov, ker jih minister saobračaja ne trpi v železniški službi; dokler bodo vozili na železnicah srenjski pisarji; dokler bodo strokovno izvežbani železničarji z 20 let službe zaposleni v belgrajski upravi fondov in v drugih službah; dokler se ne najde človek, ki bi tu napravil red — tako dolgo, gospodje, tudi ne morete imeti veselih in poštenih javnih nameščenic v dobre uprave. Vi ste tu v 73. to. kar je delala do sedaj vlada preko zakona in proti zakonu, direktno sankcionirali in ste jugoslovanske javne nameščenice brez razlike narodnosti in stranke kratkotalo politično proglasili za brezpravno rajo.

Ustavotvorna skupščina se tu ne zaveda svojih pravic. Toliko manj se jih bo zavedal oni parlament, ki bo izvoljen na podlagi teh členov in ki bo deloval na podlagi naše ustave.

Jaz se ne bom spuščal še v podrobnejšo debato glede ostalih členov, ker itak vem, da so vsi predlogi in prošnje zaman, da je vse bob ob steno. Nimamo pravice podati svojih predlogov in amandamentov, ker nimamo deset podpisov. Nočemo pa prositi teh podpisov pri drugih strankah. Večina ustavnega odbora pa se je postavila vedno na stališče, da se denejo vsi predlogi kratkotalo ad acta, ako ne prija poročevalcu ali ministru za konstituantu. Zato apeliram ob koncu svojega govora še enkrat na vse poslance, ki so po svojem poklicu javni nameščenici, da v zadnjem momentu preprečijo tako večine strank na pravice javnih nameščenic. Jaz Vas zagovarjam, gospodje, če tega ne boste storili, boste nosili odgovornost in jugoslovanski javni nameščenici Vam bodo to Vaše delo za njihov dobrobit kvitirali ne samo pri volitvah, ampak tudi še kje drugje. (Odobranje.)

Odgovorni urednik H. Sever.
Izdaja konzorcij »Nove Pravde«.
Tiska »Zvezna tiskarna« v Ljubljani.

Mariborska eskomptna banka

Maribor, Aleksandrova ulica števec 11.

Podružnici: MURSKA SOBOTA in VELIKOVEC.

Prevzema denarne vloge in izvršuje vsakovrstne bančne posle pod najugodnejšimi pogoji.

Turkova gostilna za gradom

shajališče NSS se priporoča
z dobrim vinom in z mrzlimi
in gorkimi jedili ter se sprejemajo abonenti na hrano.

Pnevmatike

za avto in kolesa v vseh dimenzijah, gumijeve predmete, vsakovrstne žice za električno napeljavo, elektrotehnični material in vsakovrstne potrebščine priporoča po najnižjih cenah 11—15

M. KUŠTRIN Ljubljana

Dunajska cesta št. 20
Telefon števec 470.

Podružnica: Maribor
Jurčičeva ulica št. 9.

Kdor hoče imeti res s pravimi predvojnimi barvami prepletkano hišo, naj se obrne edino le na domačo tvrdko

Tone Malgaj

13—14 pleskar in ličar

Ljubljana, Kolodvorska ulica št. 6.

Somišljeniki! Prispevajte za tiskovni sklad!

Franc Brumat Ljubljana

6—12

Vsakovrstna manufaktur
Mestni trg
števec 25, I. n.